

«Gjennomsnittskvinnen», kjønnstesting og det hvite blikket: rasialiserte forestillinger av kjønn i eliteidrett

“The Average Woman”, Gender Testing and the White Gaze: Racialised Imaginaries of Gender in Elite Sports

Mari Haugaa Engh

Førsteamanuensis, Senter for kjønnsforskning, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

mari.h.engh@ntnu.no

Sammendrag

I denne artikkelen retter jeg oppmerksomheten mot hvordan forestillinger om kjønn, rase og kropp kommer til uttrykk i såkalt kjønnstesting i internasjonal eliteidrett. Gjennom å utforske presentasjonen av Caster Semenya, mellomdistanseløperen fra Sør-Afrika som «et problem», viser jeg hvordan regelverk og praksiser for kjønnstesting holder fast ved en binær kjønnsforståelse som plasserer Semenya, og andre kvinnelige eliteidrettsutøvere i en paradoksal situasjon. Jeg hevder at når noen kvinnekropper identifiseres som mistenkelige og utsettes for kjønnstesting, er dette et uttrykk for hvordan kvinnelige eliteidrettsutøvere holdes ansvarlige for «gjennomsnittskvinnens» kroppsliggjorte feminitet og kvinnelighet. Jeg stiller spørsmål ved kjønnstestingens vitenskapelighet, og utforsker hvordan historisk forankrede forestillinger om kjønn, rase og kropp artikuleres gjennom et normativt hvitt blikk. Med fokus på et aspekt av kjønnstesting, som til nå ikke har fått mye oppmerksomhet i norsk kjønnsforskning, utforsker jeg hvilke forestillinger om kjønn og rase som ligger til grunn for kjønnstestingens historie og praksis, og hvordan disse bidrar til innrammingen av Caster Semenya som «idrettens store dilemma».

Nøkkelord

Kjønn, rase, eliteidrett, kjønnstesting, hvitt blikk

Abstract

In this article I draw attention to how imaginaries of gender, race and the body come to expression in «gender testing» in elite sports. With a critical perspective on the history of gender testing, I explore how scientific understandings of gender have been expressed in standards and practices for testing and evaluating gender. Through a focus on the presentation of Caster Semenya as a «problem» I show how the regulations maintain a binary understanding of gender, and place, not just of Caster Semenya, but of women elite athletes more generally, in a paradoxical position. I suggest that when some women's bodies are identified as suspicious and subjected to scientific gender tests, it is an expression of how elite women athletes are held accountable for «the average woman's» embodied femininity. I question the scientific nature of gender testing, and explore how historically constituted imaginaries of gender, race and bodies are articulated through a white normative gaze. I focus on an aspect of gender testing that has not received significant attention in Norwegian gender studies; whose imaginaries of gender and race underlie gender testing, and how these imaginaries contribute to the framing of Caster Semenya as «the big problem in sports».

Keywords

Gender, race, elite sports, gender testing, the white gaze

Introduksjon

Den 1. mai 2019 annonserte Idrettens voldgiftsrett (CAS) sin avgjørelse om å opprettholde det internasjonale friidrettsforbundets (IAAF) regelverk for maks grenser for kvinnelige idrettsutøveres testosteronnivå. Konsekvensen av dette er at kvinnelige idrettsutøvere med det som det internasjonale friidrettsforbundet (IAAF) referer til som «differences of sexual development» (DSD) – og som følge har naturlig høye testosteronnivåer, må underlegge seg medisinsk behandling for å få kunne delta i internasjonale konkurranser. I sentrum for denne rettsaken og den internasjonale mediedebatten som fulgte, sto Caster Semenya, mellomdistanseløperen fra Sør-Afrika som i 10 år har blitt utsatt for mistenkeliggjøring og forsøkt utestengt fra å delta i internasjonale friidrettskonkurranser organisert av IAAF. Det hele startet da hun i 2009 løp inn til seier på 800 meter under verdensmesterskapet i Berlin. I norsk kontekst ble Semenya allerede under løpet utpekt som «veldig, veldig mannlig» (Jarlsbo 2009) og i etterkant ble det stilt spørsmål om hun var «mann eller kvinne?» (Vassbø og Selander 2009), «han, hun eller begge deler» (Solli 2009). En rekke internasjonale medier og kommentatorer karakteriserte også Semenyas kropp og prestasjoner som mistenkelige, Time Magazine stilte spørsmål om «Could This Women's World Champ Be a Man?» (Adams 2009). Slike spekulasjoner bidro til en innramming av Caster Semenya som et problem, og som «idrettens store dilemma» (Røed-Johannesen 2019).

Kun to dager etter CAS-avgjørelsen i 2019, løp Semenya inn til overlegen seier på 800 meter under et Diamond League stevne. Etter løpet uttalte NRKs ekspertkommentator Vebjørn Rodal at hun «gjør det på en sånn måte at hun nesten gjør sin egen sak vanskelig. Det er jo det her som er årsaken til at det blir satt sånn fokus på henne fra IAAF sin side. At hun gjør 1.54 så tilsynelatende uberørt» (NRK 2019). I dette utsagnet setter Rodal ord på noe som ofte kommer til uttrykk i mediedekningen av Semenya, både i Norge og internasjonalt; nemlig at det er noe ved Semenyas kropp og idrettsprestasjoner som gjør henne «mistenkelig» og problematisk. I slike fremstillinger blir «dilemmaet» lokalisert i Semenyas kropp, og ikke i det juridiske regelverket for kjønn i idretten, eller de kulturelt og sosialt forankrede forståelsesrammene (blikket) som ligger til grunn for hvordan kjønn blir forestilt, evaluert og konstruert i internasjonal eliteidrett.

I denne artikkelen retter jeg oppmerksomheten mot hvilke forestillinger om kjønn som artikuleres gjennom regelverk og praksiser for «kjønnstesting» innen internasjonal friidrett. Jeg utforsker hvordan disse forestillingene, som kan forstås som produsert av et hvitt, maskulint og kolonialt blikk, muliggjør en forståelse av Caster Semenya som et «problem». Med utgangspunkt i kritiske perspektiver på kjønnstestingens historie (for eksempel Wackwitz 2003; Heggie 2010, 2012, 2017; Karkazis, Jordan-Young, Davis og Camporanesi 2012; Karkazis og Jordan-Young 2018) undersøker jeg hvordan vitenskapelige forståelser av kjønn har gitt seg uttrykk i endrede standarder og praksiser for testing, evaluering og bestemmelser av kjønn i eliteidretten. Jeg viser i dette hvordan regelverket og medfølgende praksis holder fast ved en binær kjønnsforståelse som dermed plasserer ikke bare Caster Semenya, men også andre kvinnelige eliteidrettsutøvere i en paradoksalsituasjon. Jeg argumenterer her for at kvinners adgang til deltagelse i internasjonal eliteidrett er forankret i en fiktiv figur, «gjennomsnittskvinnen», som alle idrettskvinners kropp, prestasjoner og utseende måles mot og med. Når noen kvinnekropper identifiseres som «mistenkelige», utsettes for kjønnstesting og blir pålagt medisinsk behandling for å «normalisere» naturlige fysiske forutsetninger, ser jeg det som et uttrykk for hvordan kvinnelige eliteidrettsutøvere holdes ansvarlige for «gjennomsnittskvinnens» femininitet og kvinnelighet. Jeg setter derfor spørsmålsteget ved kjønnstestingens vitenskapelighet og argumenterer for at et historisk forankret hvitt blikk på kjønn, rase og kropp artikuleres gjennom kjønnstesting.

Mitt poeng i denne artikkelen er dermed ikke å argumentere for at innrammingen av Caster Semenya som et problem er den eneste diskursen som sirkulerer, snarere ønsker jeg å rette søkelyset på hvordan denne problemforståelsen muliggjøres via et historisk forankret hvitt blikk på og i internasjonal eliteidrett. Slik jeg forsøker å vise i denne artikkelen, blir denne problemforståelsen etablert og produsert i regelverk og praksis rundt kjønntesting, og kommer også til uttrykk i mediedekningen omkring Caster Semenya i Norge. Jeg bygger denne artikkelen på en gjennomgang av kjønntestingens historie og praksis, og setter dette i sammenheng med utvalgte utsagn og kommentarer fra norske medier. Med dette utgangspunktet utforsker jeg følgende problemstillinger: 1) Hvilke forståelser og forventinger av kjønn ligger til grunn for kjønntesting? og 2) på hvilken måte spiller rase en rolle i fremstillingen av Caster Semenya som et problem?

Kjønn, (anti)rasisme og hvithet i idrettsforskning

I internasjonal idrettsforskning har det siden 1990-tallet blitt satt fokus på hvordan rase, etnisitet, kjønn og nasjonalitet påvirker organisering, markedsføring og deltagelse i moderne eliteidrett. Dette arbeidet har benyttet en rekke forskjellige teoretiske perspektiver som *critical race theory* (Hylton 2010, 2015; Massao og Fasting 2010), *established-outsider relations* (Dunning 1992; Maguire 1991), postkolonial teori (Darnell, 2007; Darnell and Hayhurst 2012; Engh, Settler og Agergaard 2017), mer nylig svart feministisk teori (Adjepong og Carrington 2014; Douglas, 2002, 2005; Douglas og Jamieson 2006) og kritiske hvithetsteorier (Adjepong 2017; McDonald 2005, 2012, 2014). Carrington (2012) har påpekt at endringer i hvilke teoretiske rammeverk som har blitt tatt i bruk, speiler et gradvis skifte fra 1990-tallets ønske om å påvise rasisme innad i idretten, til en nyere interesse for hvordan idrett påvirker og former sosiale relasjoner også i andre institusjoner og sammenhenger.

I den tidlige fasen av feltets utvikling ble mye av fokuset rettet mot å identifisere rasistiske stereotyper og hvordan rasistiske stereotyper formet hvilke posisjoner og idrettsgrenener idrettsutøverne ble veiledet mot (Maguire 1991; Hylton 2008; King 2004). Her ble det identifisert en trend hvor hvite idrettsutøvere ble assosiert med kognitive og taktiske kvaliteter, mens svarte utøvere ble hovedsakelig ansett som fysiske talenter, men uten kognitive og taktiske egenskaper. Resultater av dette var en rasialisert arbeidsfordeling, hvor f.eks. hvite utøvere i lagidretter ble satt i sentrale posisjoner, mens svarte utøvere ble plassert i periferien (Hylton 2008). Denne praksisen ble legitimert gjennom myten om den svarte idrettsutøverens fysiske styrke og mentale svakhet (Carrington 2010, 2012; Hylton 2008; McDonald 2012). Selv om det meste av denne forskningen har dreid seg om mannlige utøvere og lagidretter i Nord-Amerika, har nyere studier også påpekt lignende tendenser innenfor kvinneidretten i Europa (Chappel, Burdsey og Collinson 2004).

De siste 30 årene har studier på idrettsfeltet utforsket mytene om den svarte idrettsutøverens overlegenhet, primært med et fokus på mannlige utøvere og konkurranser (Carrington 2010, 2012; McDonald 2012). Og til tross for antirasistiske kampanjer både i og utenfor idretten, mener Douglas at myter om den svarte atletiske kroppen fremdeles har «particular cultural currency in the popular imagination, and much is at stake in maintaining beliefs about black athletic superiority» (2002:2.3). Allerede i 1990 poengterte Birrell at svarte kvinners stemmer og erfaringer var utelatt fra idrettsforskningen, og at det var på tide at feltet tok inn nye perspektiver. Likevel var det ikke før på 2000-tallet at interseksjonelle studier av kjønn, rase, etnisitet og religion ble vektlagt i idrettsforskningen. Forskning på idrett og rasisme hadde stort sett fokusert på menns erfaringer, mens studier av kjønn og seksualitet hadde utgangspunkt i hvite kvinners erfaringer med diskriminering og homofobi (Douglas

og Jamieson 2006). I en studie av kvinnefotball i England illustrerte for eksempel Scraton, Caudwell og Holland (2005) hvordan kjønn og rase var sammenflettede fenomener. De viste hvordan svarte kvinnespillere delte erfaringer både med rasifiserte menn og hvite kvinner.

Andregjøringen og representasjonen av den svarte kvinnekroppen som kjønnsmessig «avvikende», er de siste 15 årene viet økende oppmerksomhet i studier av idrett. Med utgangspunkt i svarte kvinners erfaringer har en håndfull forskere argumentert for at kjønn og rasisme og normativ hvithet produserer en situasjon hvor svarte kvinner møter et helt annet sett med forventninger enn hvite kvinner når det kommer til femininitet og idrettslige evner (Adjepong og Carrington 2014; Carrington 2018; Vertinsky og Captain 1998; Douglas 2002, 2005). Disse studiene viser hvordan myten om «black athletic superiority» vedvarer, og hvordan den bidrar til en innramming av svarte kvinner som «naturlig» mer maskuline og dermed fysisk overlegne hvite kvinner (Vertinsky og Captain 1998; Douglas 2002, 2005). Carrington beskriver hvordan myten produserer en forståelse av svarte kvinnekropper som «ukvinnelige» kropper:

the masculine coded representation of 'the black athlete' simply heightened centuries-old discourse that black females were already 'mannish amazons' and hence potential if not actual hermaphrodites. Put another way, whereas black male athletes came to be seen as hyper-masculine, black female athletes were seen as not female at all (Carrington 2010:80).

Carrington (2010) peker her på en historisk konstituert forestilling og kategorisering av svarte kvinnelige utøvere som «ikke kvinner.» Han viser samtidig at denne representasjonen fører til en paradoksal kjønnning, hvor den svarte kvinnelige utøveren blir forstått som både kjønnsoverskridende og ukjønnnet. Hun er både «mer enn» og «ikke nok» kvinne. Brown (2018) mener at slike motsetningsfulle og paradoksale innramminger av svarte kvinnelige idrettsutøvere bør forstås i tråd med Collins (2000) sitt begrep om «controlling images»; stereotypiske fremstillinger som har som formål å opprettholde hvit, maskulin dominans (Collins 2000:69). De kontrollerende bildene formes av et hvitt eurosentrisk blikk og innebærer objektivisering av svarte kvinner (Brown 2015:485). På tross av at objektiviseringen er kompleks og motsetningsfylt, er effekten ofte likevel den samme; den «låser» den svarte kvinnekroppen i stereotypiske og dehumaniserende fremstillinger. Resultatet er en forståelse av svarte kvinnelige idrettsutøvere som «sporting space invaders» hvor anerkjennelse og inkludering avhenger av at de «act, look and talk in ways that are deemed acceptable» (Adjepong og Carrington 2014:175).

De siste ti årene har vi også sett et økende fokus på hvithet i idretten, hvor dens tilsynelatende universelle normativitet og usynlighet har blitt utfordret (McDonald 2005, 2012, 2014; Adjepong 2015; Douglas 2005, 2012; Bruening 2012). Det har blant annet blitt illustrert at hvithet innebærer privilegier (Adjepong 2015) som kan legitimere brudd på heteronormative forventninger og fungere som beskyttelse mot homofobi. Douglas (2005, 2012) har vist hvordan hverdagslige, rasialiserte praksiser muliggjør dehumaniserende og ydmykende fremstillinger av svarte idrettskvinner som Marion Jones, Serena Williams og Venus Williams. Cooky mfl. (2010) har og illustrert at til tross for kampanjer mot rasisme og kjønnsdiskriminering, er mediedekning av idrett i USA fremdeles formet av rasialiserte forståelser av femininitet og skjønnhet (Cooky mfl. 2010).

Den eksisterende forskningen på hvithet, kjønn og idrett er i stor grad fokusert på den nordamerikanske konteksten, og i Norge har kritiske hvithetsperspektiver til nå fått lite oppmerksomhet. Ett unntak er en håndfull artikler om (anti)rasisme og hvithet i kroppsøvningsfaget, hvor Dowling, i samarbeid med europeiske kollegaer, har vist hvordan kropps-

øvingslærere i Norge uttrykker rasialiserte forestillinger om «den andre» og dermed deltar i å reprodusere hvithet som en normativ og universell posisjon i idrett (Flintoff og Dowling 2017). Fokuset på hvithet i idrettsforskning, til tross for at det fremdeles utgjør en relativt liten del av feltet, vitner om en økende vilje til å flytte det analytiske fokuset fra utfallet og resultatet av rasisme over til strukturene som produserer rasistiske myter og forestillinger (McDonald 2009).

Kjønnstesting – hvor i kroppen «bor» kvinneligheten?

Kjønnstesting er ikke et nytt fenomen. Det har funnet sted siden kvinner ble gitt adgang til internasjonale konkurranser (Heggie 2010; Wackwitz 2003; Pieper 2016). Fra 1930- tallet var testingen for det meste organisert på ad hoc basis, og da med grunnlag i frykten for at menn skulle kle seg ut som kvinner og forårsake urettferdig konkurranse, men fra 1946 ble kjønnstesting en formell del av organiseringen av friidrettskonkurranser for kvinner, og det ble innført krav om at alle kvinnelige utøvere skulle sertifiseres (som kvinner) før de kunne delta (Heggie 2010; Karkazis, Jordan-Young, Davis og Camporanesi 2012). I 1946 lanserte IAAF et eget regelverk om kjønnsbestemmelser av kvinnelige utøvere, og i 1948 gjorde IOC det samme (Karkazis mfl. 2012). I begynnelsen ble konsekvensen av kjønnstesting at kvinnelige utøvere måtte fremlegge legeerklæring, som bekreftet at de var kvinner; såkalte «femininitetspass», men det fantes ikke krav om hva en slik legeerklæring måtte sertifisere eller verifisere. Det var med andre ord opp til hver enkelt lege hva som skulle legges til grunn for kjønnsbestemmelsen (Heggie 2012). Ifølge Karkazis mfl. (2012) ble kjønn i denne sammenhengen som oftest bestemt på bakgrunn av sosiale og kulturelle markører for femininitet, som beklledning, hår osv. Her ble altså utvendig observerbare kjønnsuttrykk ansett som uttrykk for biologisk eller kroppslig kjønn.

Innen 1960 hadde både IOC og IAAF utviklet standardiserte vitenskapelige tester for å bestemme kjønn. Dette inkluderte blant annet nakenparader foran leger, gynekologiske undersøkelser og evalueringer av sekundære kjønnsstrekk som hårvekst (Ritchie, Reynard og Lewis 2008; Karkazis mfl. 2012). De aller første systematiserte testene under konkurranser ble gjennomført under Europamesterskapet i friidrett i Budapest i 1966 og besto av en blanding av fysiske og fenotypiske tester (Heggie 2017). Disse testene ble kritisert for manglende vitenskapelighet, og som en følge av dette adopterte i 1967 både IOC og IAAF kromosomtester. På tross av at kromosomtestene ekskluderte kvinner med utypiske genetiske markører eller kromosomer, ble de brukt frem til midten av 1980- tallet. Kromosomtesten ble ansett som den minst ydmykende og skadelige måten å verifisere utøvernes kvinnelighet på (Karkazis mfl. 2012).

I 1985 ble den spanske hekkeløperen Maria Jose Martinez-Patino fratatt sine medaljer og utestengt fra konkurranser, fordi hun ble testet og klassifisert som «kromosomal mann». (Wackwitz 2003; Martínez-Patiño 2005). Hun anket avgjørelsen på grunnlag av at hun hadde et naturlig høyt testosteronnivå og var ufølsom for testosteron, det vil si at hun ikke hadde noe utbytte av dette. Dermed hadde hun ikke en prestasjonsmessig fordel over kvinner med typiske XX kromosomer. Martínez-Patiño vant saken og IAAF droppet kromosomtestingen. De gikk i stedet tilbake til å bruke visuelle tester som grunnlag for kjønnstesting. IAAF avsluttet standardisert kjønnstesting av alle kvinnelige utøvere i 1992. Argumentet var: «because athletes had to pass urine in front of witnesses for drugs testing, and because of the revealing nature of tight sports clothes, it did not consider sex fraud a genuine threat to sport» (Heggie 2017:139). IOC, derimot, var mindre villige til å droppe kjønnstesting i sin helhet og fortsatte med genetiske tester frem til 1996 da dette opphørte

etter at åtte såkalt «intersex»- kvinner ble feilkategorisert (Heggie 2010; Karkazis mfl. 2012). Fra 1999 har det vært slutt på universell og standardisert testing av alle kvinnelige utøvere, også i de olympiske leker til fordel for et ad hoc system, hvor medisinsk personell kan evaluere individuelle utøvere de anser som mistenkelige (Pieper 2016).

I dag baseres kjønnstesting på hormoner, og det er spesielt testosteronnivåer som, ifølge IAAF og IOC, «bestemmer» om den kvinnelige idrettsutøveren kan konkurrere som kvinne eller ikke. I det nåværende IAAF- regelverket må kvinner med medisinske diagnoser, som faller under det som betegnes som DSD, som har XY kromosomer, og som har målbare testosteronnivåer over 5 nanomol per liter, redusere testosteronnivåene ved hjelp av medisiner (IAAF 2019). Dette regelverket baserer seg på antagelser om at testosteron har en prestasjonsfremmende effekt for akkurat disse utøverne (DSD kvinner med 46XY kromosomer), uten at dette har blitt vitenskapelig dokumentert (Karkazis og Carpenter 2018). Det vitenskapelige utgangspunktet for regelverket har ikke tatt i betraktning at testosteronnivået i seg selv ikke sier noe om opptak av internt produsert testosteron (Karkazis og Jordan-Young 2018; Karkazis og Carpenter 2018). Med andre ord: at testosteronet er tilstedeværende, er ikke det samme som at det er prestasjonsfremmende.

IAAF argumenterer for at gjennomsnittlige testosteronnivåer for kvinner ligger under 2 nanomol per liter, mens det mannlige nivået er fra 7,7 til 29,4. På tross av at det menneskelige hormonsystemet verken er «dikotomt eller stabilt», bygger dette regelverket på en antagelse om at mannlige og kvinnelige hormonnivåer kan adskilles og grupperes, og at de er stabile gjennom et livsløp (Karkazis mfl. 2012). Ifølge Karkazis og Jordan-Young (2018) er dette en feilaktig antagelse, som usynliggjør menneskelig variasjon og mangfold. Dette er det tydeligste uttrykk for den binære kjønnsmodellen som ligger til grunn for eliteidrett; en modell som antar at menneskekropper kan inndeles i to distinkte kategorier, mannekropper og kvinnekropper, og at det kan leses fra kroppens utside hvilken kategori den tilhører (Wackwitz 2003). Grensene for hva som kan kategoriseres som en kvinnekropp, defineres i denne modellen ut ifra hvor mye den avviker fra påståtte gjennomsnittet for den generelle kategorien. På denne måten holdes kvinnelige eliteutøvere ansvarlig for gjennomsnittet i kategorien «kvinne». Argumentet som brukes for å opprettholde kjønnstesting, er basert på en ide om at kjønnsverifisering sikrer rettferdig konkurranse for kvinner. Ifølge IAAF handler det om å beskytte kvinner fra å måtte konkurrere mot menn, men også mot kvinner som antas å ha urettferdige fysiske fordeler. Dermed argumenterer jeg for at kvinners adgang til deltagelse i internasjonal eliteidrett kan forstås som forankret i en fiktiv figur; «gjennomsnittskvinnen», som alle idrettskvinnens prestasjoner og utseende måles mot og med. Figuren «gjennomsnittskvinnen» danner slik utgangspunktet for visuelle og vitenskapelige evalueringer av idrettskvinnens kvinnelighet, og hvilke kropper som «kvalifiserer» som kvinnekropper.

Det er kun for kvinner at kjønnstesting og «straff» for avvik fra gjennomsnittet er normalisert praksis. Det er altså kun når idrettsutøveren er kvinne at hun må bevise at hun ikke er fysisk overlegen de andre utøverne for å få lov til å delta i elitekonkurranser. Muligheten for at en mannlige idrettsutøver kan ha urettferdige naturlige fordeler eksisterer ikke; det at han har bedre fysiske eller kroppslige forutsetninger enn andre utøvere, er nettopp det som gjør ham til en fantastisk idrettsutøver (Heggie 2010). Dette betyr at mannlige idrettsutøvere ikke disiplineres med utgangspunkt i ideer om det typiske, normale og gjennomsnittlige i sin kjønnskategori. Mens idrettskvinner straffes for sine avvik fra «gjennomsnittskvinnens» utseende, prestasjoner og testosteronnivåer, belønnes og feires idrettsmenn for sine grensesprengende prestasjoner og avvikende kropper (Heggie 2010; Dworkin, Swarr og Cooky 2013). Ved å holde kvinnelige idrettsutøvere ansvarlige for «gjennomsnittskvin-

nen», opprettholdes idretten som en normativt maskulin arena. I dette gjenstår den kvinnelige idrettsutøverens kropp som en «umulig kropp»; en kropp hvor jakten på det ekstreme og grensesprengende møter kravet om normalisering og disiplinering (Munro 2010:387).

Gjennomsnittkvinnens h/vitenskapelige kjønn

Siden 1990- tallet har det vært slutt på standardisert testing av alle kvinnelige friidrettsutøvere, i stedet praktiseres regelverket nå gjennom selektiv testing. Den selektive testingen baserer seg på mistanke; den medisinske ledelsen i IAAF kan undersøke enhver kvinnelig utøver de anser som «mistenkelig» eller «kvalifiserende» (IAAF 2019:4-5; Pieper 2016; Karkazis og Jordan-Young 2018).¹ IAAF betegner som «kvalifiserende» de utøverne som har fått påvist en av fem spesifiserte DSD- diagnoser, sirkulerende testosteronnivåer på 5nmol/L eller mer, og hvis kropp utviser en «materiell androgeniserende effekt» som konsekvens av høye testosteronnivåer (IAAF 2019:4). Ettersom de første kriteriene ikke kan dokumenteres uten kliniske tester, de er ikke observerbare fra kroppens utside, spiller det siste kriteriet (materiell androgeniserende effekt) en spesielt viktig rolle. Denne maskuliniseringen, også kalt virilisering, fungerer ikke kun som grunnlag for å sette en DSD- diagnose, men legitimerer i seg selv mistanken. «Materiell androgeniserende effekt» er dermed ikke en objektiv medisinsk diagnose, men et eufemistisk uttrykk for visuelle og subjektive evalueringer av maskulinisering. På denne måten kan «maskulinisering» videreføre den historiske rollen tilskrevet visuelle evalueringer av kvinnelige idrettsutøvere. Om den kvinnelige eliteidrettsutøveren identifiseres som mistenkelig eller ei, avgjøres gjennom en evaluering av i hvilken grad hun avviker fra den figurative «gjennomsnittkvinnen». Praksisen med selektiv testing beror på det hegemoniske idealet: En akseptabel atletisk kvinnekropp har en tradisjonell feminin og heteroseksuell attraktiv kropp som utgangspunkt (Heggie 2017).

Men hvilke kvinnekropper leses som mistenkelige? Ifølge Bavington (2019:186) har det spesielt vært rasifiserte kvinner fra det postkoloniale Sør som har blitt identifisert som mistenkelige og potensielt avvikende. Bavington mener at; «it was the athletic dominance of African American and Soviet women, seen through the white, western gaze as *two symbols of mannishness* (Cahn 1994) that prompted sport governing bodies to develop formal regulations.» Videre viser hen også hvordan systematiseringen av kjønnstesting sammenfalt med endringer i deltagelsesmønstre og prestasjoner (Bavington 2019). På samme tid som den europeiske og hvite dominansen av friidrett ble utfordret av kvinner fra Sovjet, USA og Afrika på 1960- tallet, ble regelverket for deltagelse i kvinneklassen spisset i både internasjonal friidrett og i de olympiske leker (Bavington 2019).

IAAF brukte, i forbindelse med etableringen av regelverket om deltagelse for hyperandrogene kvinner i 2011, en liste over indikatorer på maskulinisering på bakgrunn av høye testosteronnivåer hos kvinner (IAAF 2011). Listen fungerte ikke kun som grunnlag for vurderinger av mistenkelighet, men ga også grunnlag for bestemmelser av maskulinisering, som følge av høye testosteronnivåer; «the list is not used alongside some objective medical tests for a woman's physical sensitivity to T[estosterone]: it *is* the test» (Karkazis og Jordan-Young 2018:24). Listen identifiserer følgende visuelle markører for maskulinisering; mørk stemme, kroppshår av «mannlig type», små bryster, store muskler, manglende menstruasjon, forstørret klitoris og ingen livmor (Karkazis og Jordan-Young 2018). De fire første indikatorene gir tydelig uttrykk for hvordan vurderinger av maskulinisering er subjektive og relative og gjøres på bakgrunn av antagelser om stemmeleie, hårvekst og bryster hos kvinner. Det finnes ingen enten/eller for disse indikatorene. Markørene «små bryster, store muskler, manglende menstruasjon» er problematiske evalueringskriterier, da det er vanlig blant kvinnelige idrettsut-

øvere, fordi de i seg selv er konsekvenser av idrettsdeltagelse på elitenivå (Karkazis og Jordan-Young 2018).

Lys stemme, begrenset hårvekst, store bryster og små muskler er snarere enn indikatorer på at innehaveren er kvinne, karakteristika som tilknyttes en klassisk forståelse av kvinnelig skjønnhet. Disse markørene gir innhold til idealet «heterosexy-fit ...hard-body athleticism along with more conventional feminine qualities» (Ezzel 2011:212). Det hevdes at snarere enn en betegnelse på iboende kroppslige egenskaper, er «hetero-sexy fit» en bevisst og nøye kultivert kroppslig fremtoning blant idrettskvinner. Hårstyling, sminke og antrekk spiller en viktig rolle i å forme et hetero-sexy fit kroppsuttrykk, og kan også brukes som avstands-markør fra andre utøvere med «avvikende» kjønn eller seksualiteter (Engh 2011). Idealet «hetero-sexy fit» baserer seg på normativ hvithet, og privilegerer den hvite kvinnekroppen (McDonald 2002).

De to siste kriteriene, størrelsen på klitoris og tilstedeværelse av en livmor, kan ikke observeres ved visuelle evalueringer av kroppens utside. Dermed beror en evaluering av disse fullstendig på spekulasjoner om hva som finnes «under overflaten». Spørsmålet er da hvilke kroppar som mistenkes for å ikke være gjennomgående og fullstendig kvinnelige og hvilke kroppsoverflater som indikerer en avvikende innside? Listen, og den praksisen den er en del av, tar utgangspunkt i forskning om intersex, et forskningsfelt som siden det oppsto har vært formet av rasialiserte tolkninger og vurderinger av kjønn (Magubane 2014). Allerede på 1600-tallet var det ideer om rase som styrte hvilke kroppar som var tvilsomme og mistenksomme i kjønnsmessig forstand. Magubane (2014) har blant annet påpekt at på tross av forskjellene i forskning og konklusjoner angående intersex i USA, Europa og Sør-Afrika i det 18. og 19. århundre, var det likevel én ting de var enige om: at atypiske eller tvetydige kjønnsorganer, og spesielt en forstørret klitoris eller overutviklet labia, var spesielt utbredt blant afrikanske kvinner. Karkazis og Jordan-Young (2014) henviser til Magubane og argumenterer for at rasialiserte forståelser og forventninger av intersex, har hatt direkte innvirkning på evalueringskriterier og praksis blant medisinsk personell tilknyttet IAAF. IAAFs regelverk er bygget på antagelser om at intersex er mer utbredt i Sør, og har medført «a targeted concern about black and brown women from the Global South» (Karkazis og Jordan Young 2012:21). Listen inkluderer dermed ikke kun målbare vitenskapelige indikatorer, men innebærer også subjektive og estetiske vurderinger av hvordan maskulinitet og femininitet kroppsliggjøres, samt en antagelse om at kjønne avvik er mer «vanlige» utenfor Vesten. En kolonial forestilling om det globale sør kommer dermed til uttrykk i hvordan regelverket for kjønn settes ut i praksis, og hvem mistanken rettes mot.

Det er en lang h/vitenskapelig tradisjon for å betrakte den svarte, og spesielt den afrikanske, kvinnekroppen som grunnleggende forskjellig fra, mer maskulin og mindre «kvinnelig» enn den hvite vestlige kvinnekroppen (Fausto Sterling 1995; McClintock 1995; Magubane 2014, 2001). Det er spesielt kjønnets kroppsliggjøring og kvinnelige kjønnsorganer som har dannet grunnlaget for dette. Et vitenskapelig blikk på rasifiserte kvinners eksterne kjønnsuttrykk, og spesielt kjønnsorganenes form og størrelse, hadde sitt opphav i europeisk imperialisme. Det hvite imperialistiske blikket har en lang historie med søken etter vitenskapelig grunnlag for å betegne den svarte kvinnekroppens kjønnsorganer som «external signs of deviant excessive sexuality» (Jordan-Young 1996:49). Spørsmålet er om et slik hvitt blikk på den svarte og afrikanske kvinnekroppen kun er et historisk fenomen, eller om det vedvarer, og uttrykkes implisitt gjennom kodet språk?

Det hvite blikket og eliteidrett

Idrett er en arena som naturaliserer forskjeller som tilsynelatende stammer direkte fra kroppen (Carrington 2012; McDonald 2012; Douglas 2019). De gjør dette på en måte som usynliggjør de historiske og kulturelle tolkningsrammene, som ligger til grunn for hvordan kroppen blir sett og vurdert. Idrett spiller en viktig symbolsk rolle i forestillinger av kjønn, seksualitet og rase, fordi idrett handler om fysiske kropper i bevegelse og konkurranse og utgjør et visuelt felt for observasjon, vurdering og kategorisering av kroppslige forskjeller og «naturligheter» (King 2004; Douglas 2019). Illusjonen om rettferdighet i medierte idrettskonkurranser muliggjøres gjennom et fokus på konkurransens øyeblikkelighet. I disse øyeblikkene fremstår kroppene som åpenbare og «rene» for fortolkning. I rasekritiske, og feministiske, kulturstudier, og som jeg tidligere har vist i gjennomgangen av interseksjonelle studier av idrett over, er det derimot bred enighet om at «looking relations are never innocent» (Kaplan 1997:6). Blikket som rettes mot kroppen er formet av, og reproducerer historisk konstruerte forestillinger om kjønn, rase og seksualitet. Ifølge Yancy betraktes den svarte kroppen typisk via et hvitt blikk: Et blikk som ikke kun observerer, men som også har effekt. Det hvite blikket på den svarte kroppen «is itself a performance, an intervention, a violent form of marking, labeling, as different, freakish, animal-like» (Yancy 2008:93). Et slikt perspektiv har gjort det mulig å analysere prosessen, hvor myten om «black athletic superiority» blir opprettholdt, og reproduisert (Carrington 2010; Adjepong og Carrington 2014; Douglas 2002, 2005). Ved å konfrontere og problematisere det hvite blikket, har det vært mulig å vise hvordan den svarte idrettskroppen forestilles som fundamentalt forskjellig og annerledes fra den hvite kroppen. For det er nettopp gjennom det hvite blikket at myten om «black athletic superiority» blir naturalisert og reproduisert.

Når Caster Semenya løper inn til seier, blir det utfra det hvite blikket en sannhet at Semenya er raskere og bedre, fordi hun betraktes som om hun har naturlige fysiske fordeler. Det som forblir usynlig, som følge av det hvite blikket, er at Semenyas kropp allerede var situert som avvikende fra den hvite «gjennomsnittskvinnen». Dette betyr at før Semenyas «overlegenhet» ble synlig, var hun allerede via historisk konstruerte kontrollerende bilder forstått som innehaver av urettmessige fysiske fordeler (vis-a-vis «gjennomsnittskvinnen»). Uten en rasialisert forutforståelse av den svarte kvinnekroppen som allerede mer atletisk/muskuløs/maskulin, ville kanskje Semenyas presentasjon blitt tolket som et resultat av hard, disiplinert trening og profesjonalitet snarere enn «bevis» på hennes kroppslige «forskjell».

Det hvite blikket jeg identifiserer er ikke kun et blikk som posisjonerer den svarte kroppen som forskjell, det identifiserer også den svarte kroppen som en «problemkropp»: «White gazes have attempted to define Black bodies as problem bodies, dangerous and unwanted bodies, desired and hyper-sexualized bodies» (Yancy 2016:xiv). I så måte kan det hvite blikket også forstås som et kolonialt blikk: Et blikk som dominerer, kontrollerer og koloniserer (hooks 1992). Hammonds (1999:93) peker på hvordan det koloniserende imperialistiske blikket tolker den svarte kvinnekroppen; «in a binary opposition to that of white women: it is rendered simultaneously invisible, visible (exposed), hypervisible, and pathologized in dominant discourses». Det er nettopp et slikt hvitt blikk som gjør det mulig for sportsjournalister å omtale Caster Semenya som «idrettens store dilemma» (Røed-Johansen 2019). Og det er, i min forståelse, et slikt blikk som kommer til uttrykk i kjønnstestingens praksis, og som rettferdiggjør mistenkeliggjøring av rasifiserte idrettskvinner fra det globale Sør. Et slikt kolonialt blikk bygger på en vitenskapstradisjon hvor, som jeg diskuterer over, det atletiske og feminine har blitt forbundet som antonymer, hvor den svarte kvinnekroppen har blitt stigmatisert og fremstilt som avvikende.

Via det hvite blikket blir Caster Semenyas «forskjellighet» ikke kun sett som et avvik fra det normale, men hun blir også presentert som en problemkropp som må normaliseres og disiplineres. Her poengteres et kjønnnet aspekt av det hvite blikket, og dets sammenfall med eliteidrettens mannlige blikk (Mulvey 1999): Den svarte kvinnekroppens avvikende kjønn er et problem som må løses. Kjønnstesting og hormonregulering kan derfor tolkes som «løsninger» på et problem som skapes av et kolonialt og mannlige blikk. Det hvite mannlige blikket identifiserer Caster Semenyas kropp som forskjellig fra hvite kvinnekropper. Denne forskjellen utgjør et «problem», et problem som utfordrer idrettens mannlige dominans og som dermed må «løses».

Dette blikket på eliteidrett er også et blikk som normaliserer og usynliggjør hvithet. Det er et normaliserende blikk som fungerer som «an ideal from which to order and compare observations» (West 2001:97). Figuren «gjennomsnittsskvinnen», som jeg diskuterer over, er sammenligningsgrunnlaget i dette normaliserende blikket. Blikket både produserer «gjennomsnittsskvinnen» og tar henne i bruk i evalueringer av reelle kvinnekropper. Listen over indikatorer på «virilisering» er i min tolkning det klareste uttrykket for «gjennomsnittskvinnens» rolle som sammenligningsgrunnlag. Det er nettopp den figurative «gjennomsnittskvinnen» som Caster Semenya og andre idrettsutøvere sammenlignes med.

I forlengelsen av dette spiller «gjennomsnittskvinnen», slik jeg ser det, også en viktig rolle i å opprettholde hvithetens mytiske norm (Lorde 1984). Nettopp fordi «gjennomsnittskvinnen» forestilles som en «vanlig» og «typisk» kvinnekropp, blir hvitheten både gjennomsnittlig (normalisert) og gjennomsynlig (usynlig) når andre kropper defineres som avvikende. Ifølge Ahmed er det «commonplace for whiteness to be represented as invisible, as the unseen or the unmarked, as non-colour, the absent presence or hidden referent, against which all other colours are measured as forms of deviance» (2004:1). Når Caster Semenya identifiseres som avvikende fra «gjennomsnittskvinnen», vil dette kunne være et uttrykk for en slik normalisert og umarkert hvithet. Rodal sin uttalelse om at Caster Semenya gjør sin egen sak vanskelig, kan på denne bakgrunn leses som et uttrykk for det hvite blikkets normaliserende makt. Semenyas kropp identifiseres som uvanlig, den er for sterk og rask og dermed identifiseres også hennes prestasjon som uvanlig. Normen beskrives via en beskrivelse av Semenyas avvik, og artikuleres dermed aldri direkte. «Gjennomsnittskvinnen» eksisterer her indirekte som et sammenligningsgrunnlag og blir stående som en vag, aldri direkte definert referanse.

I tillegg til å være koloniserende og normaliserende, vil jeg i tillegg argumentere for at blikket som vurderer kjønn i eliteidrett, også er et forlangende blikk, det krever noe fra den som blir betraktet. Dette blikket plasserer ansvaret for avviket, og ansvaret for å «rette opp» problemet, på den som identifiseres som mistenkelig. I feministisk idrettsforskning har effekten av ett forlangende mannlige blikk blitt tematisert gjennom begrep som «the femininity game» (Hargreaves 1994). Kravet om at kvinnelige idrettsutøvere skal «gjøre opp for» sin overskridende atletiske og muskuløse kropp ved å fremstille seg som en «hetero-sexy fit» (Ezzel 2011) eller en heteroseksuelt tilgjengelig kropp (von der Lippe 2003; Hargreaves 1994), springer ut fra et mannlige blikk på kvinner i eliteidrett. Et slikt mannlige blikk legger ansvaret for en kjønnsmessig overskridelse på idrettskvinnen selv og fremmer et krav om normalisering. Med dette usynliggjøres den forutgående innrammingen av idrettskvinner som avvikende. På lignende vis vil jeg hevde at Rodal sin uttalelse illustrerer hvordan ansvaret for «idrettens store dilemma» plasseres på Semenyas kropp og prestasjon. Implisitt sier han at dersom hun hadde gjort det på en annen måte, ville hun ikke ha møtt den samme mistanken. Vi som publikum blir gjennom dette utsagnet ledet til å tenke at dersom Semenya ikke hadde vunnet så overlegent eller sett litt mer sliten ut, så ville vi ikke ha tenkt at hun var

«mistenkelig» god. Eller kanskje tenker vi at dersom hun bare hadde kledd på seg noe annet, tatt på seg en rosa shorts, lagt seg til en annen hårsveis eller sminket seg litt, så ville vi, og Rodal, ikke gjenkjent henne som «mistenkelig».

Konklusjon

I denne teksten har jeg satt fokus på ett aspekt ved kjønntesting i eliteidrett som til nå ikke har fått mye oppmerksomhet i Norge, verken i media eller i academia; hvordan forståelser og fortolkninger av kjønn er grunnleggende rasialisert, på en måte som privilegerer den hvite idrettskroppen. Formålet med teksten har vært å utforske hvordan kjønntesting (re)produserer idrettsfemininitetens hvithet. Jeg har argumentert for at målestokken for kvinner idrettsdeltagelse er forankret i en figur – «gjennomsnittskvinnen» – som alle idrettskvinner kropper, prestasjoner og utseende måles mot og med. Jeg mener derfor at debatten om «vitenskapelig» kjønn som har fulgt i kjølvannet av Caster Semenyas suksess og utestenging, ikke bare bør leses som et uttrykk for idrettens tiltro til tokjønnsystemet, men også som et uttrykk for hvordan forestillinger om kjønn i seg selv ofte er rasialisert. Ved å holde fast i «gjennomsnittskvinnene» som utgangspunkt og målestokk for kvinnelighet i eliteidrett, illustrerer kjønntestingens praksis det hvite blikkets koloniserende og normaliserende makt.

På tross av at mye av mediedekningen angående kjønntesting i Norge har påpekt at kjønn ikke er et stabilt eller binært fenomen og har rettet kritikk mot IAAFs forsøk på å «fange» kjønn ved å måle testosteron, fremstår det likevel ofte at Caster Semena *er* mistenkelig og at hun er et problem. I medieoppslag og ekspertkommentarer som presenterer Semena som et problem eller som «idrettens store dilemma» (Røed-Johansen 2019), rettes publikums oppmerksomhet mot Semenyas kropp og prestasjon på en måte som usynliggjør at det er regelverket og praksisen for kjønntesting som, i seg selv, produserer problemet. Jeg har her argumentert for at det nettopp er det hvite blikket og de historisk forankrede forståelsesrammene som ligger til grunn for hvordan idrettskvinner blir sett, vurdert og kategorisert, som utgjør idrettens store problem.

Note

- 1 Akkurat hvor mange kvinner som har blitt testet siden overgangen til selektiv testing, er umulig å tallfeste ettersom testingen er konfidensiell, og det er et brudd på personvernet og utøverens verdighet og integritet å offentliggjøre utfallet av en test, eller at en test i det hele tatt ble utført. Likevel indikerer avisoppslag at det primært er rasifiserte kvinner fra det globale sør som har blitt utsatt for mistanke. Dette støttes av nyere forskning på feltet; «the hyperandrogenism guidelines of 2012 disproportionately impacted women of colour from countries that were less developed» (Pieper 2016:186).

Litteratur

- Adams, William Lee 2009, 21. august. «Could This Women's World Champ Be a Man?», *Time Magazine*. <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1917767,00.html> (Lastet ned 24.01.2020)
- Adjepong, Anima 2017. «'We're, like, a cute rugby team': How whiteness and heterosexuality shape women's sense of belonging in rugby», *International Review for the Sociology of Sport* 52.2: 209–222. <http://dx.doi.org/10.1177/1012690215584092>

- Adjepong, Anima og Ben Carrington 2014. «Black Female Athletes as Space Invaders». I: Jennifer Hargreaves og Eric Anderson (red.): *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality*. Abingdon: Routledge Handbooks Online.
- Ahmed, Sara 2004. «Declarations of whiteness: The non-performativity of anti-racism», *borderlands* 3.2: 1–15.
- Bavington, L. Dawn 2019. «Sex control in women's sport». I: Vikki Krane (red.): *Sex, gender and sexuality in sport: queer inquiries*. London: Routledge.
- Birrell, Susan, og Cheryl L. Cole 1990. «Double fault: Renee Richards and the construction and naturalization of difference», *Sociology of Sport Journal* 7.1 (1990): 1–21. <https://doi.org/10.1080/01419870.2012.669488>
- Bruening Jennifer E. 2012. «Gender and racial analysis in sport: Are all the women white and all the blacks men?», *Quest* 57(3): 330–349. <https://doi.org/10.1080/00336297.2005.10491861>
- Carrington, Ben 2010. *Race, Sport and Politics: The Sporting Black Diaspora*. London: Sage.
- Carrington, Ben 2012. «The critical sociology of race and sport: The first fifty years», *Annual Review of Sociology* 39: 379–398. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145528>
- Cooky, Cheryl mfl. 2010. «It's not about the game: Don Imus, race, class, gender and sexuality in contemporary media», *Sociology of Sport Journal* 27(2): 139–159. <https://doi.org/10.36019/9780813592084-013>
- Chappel Robert, Daniel Burdsey og Kate Collinson 2004. «'Race' and ethnicity in English netball», *Women in Sport and Physical Activity Journal* 13(1): 50–6. <https://doi.org/10.1123/wspaj.13.1.50>
- Darnell, Simon 2007. «Playing with race: Right to play and the production of whiteness in 'Development through Sport'», *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics* 10(4): 560–579. <https://doi.org/10.1080/17430430701388756>
- Darnell, Simon og Lindsay Hayhurst 2012. «Hegemony, postcolonialism and sport-for-development: a response to Lindsey and Grattan», *International Journal of Sport Policy and Politics* 4(1): 111–124. <https://doi.org/10.1080/19406940.2011.627363>
- Douglas, Delia D. 2002. «To be young, gifted, black and female: a meditation on the cultural politics at play in representations of Venus and Serena Williams», *Sociology of Sport Online-SOSOL* 5.2 (2002): 1–16.
- Douglas, Delia D. 2005. «Venus, Serena, and the Women's Tennis Association: When and where 'race' enters», *Sociology of Sport Journal* 22(3): 256–282. <https://doi.org/10.1123/ssj.22.3.255>
- Douglas, Delia D. og Katherine M. Jamieson 2006. «A farewell to remember: interrogating the Nancy Lopez farewell tour», *Sociology of Sport Journal* 23: 117–141.
- Douglas, Delia D. 2019. «Dis' qualified! Serena Williams and Brittney Griner: Black Female Athletes and the Politics of the Im/Possible». I: Philomena Essed, Karen Farquharson, Kathryn Pillay og Elisa Joy White (red.): *Relating Worlds of Racism: Dehumanisation, belonging and the normativity of European whiteness*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Dunning, Eric 1992. «Figurational sociology and the sociology of sport: Some concluding remarks». I: Eric Dunning og Chris Rojek (red.): *Sport and Leisure in the Civilizing Process: Critique and Counter-Critique*. Basingstoke: Macmillan.
- Dworkin, Shari L., Amanda Lock Swarr og Cheryl Cooky 2013. «(In)Justice in sport: the treatment of South African Track Star Caster Semenya», *Feminist Studies* 39(1): 40–69.
- Dworkin, Shari L. og Cheryl Cooky 2012. «Sport, sex segregation, and sex testing: critical reflections on an unjust marriage», *The American Journal of Bioethics* 12(7): 21–23, <https://doi.org/10.1080/15265161.2012.680545>
- Eng, Mari Haugaa 2011. «Tackling Femininity: The Heterosexual Paradigm and Women's Football in South Africa», *International Journal for the History of Sport* 28(1): 137–152. <https://doi.org/10.1080/09523367.2011.525311>

- Engh, Mari Haugaa, Federico Settler og Sine Agergaard 2017. «'The ball and the rhythm in her blood': Racialised imaginaries and football migration from Nigeria to Scandinavia», *Ethnicities* 17.1: 66–84. <https://doi.org/10.1177/1468796816636084>
- Ezzel, Matthew 2011. «'Barbie Dolls' on the pitch: identity work, defensive othering and inequality in womens rugby». I: Joan Z. Spade og Catherine G. Valentine (red.): *The kaleidoscope of gender: prisms, patterns, possibilities*. London: SAGE.
- Fausto-Sterling, A. 1995. «Gender, race, and nation: The contemporary anatomy of 'Hottentot' women in Europe, 1815–1817». I: Jennifer Terry og Jacqueline Urla (red.): *Deviant Bodies*. Bloomington: Indiana University Press
- Flintoff, Ann og Fiona Dowling 2017. «'I just treat them all the same, really': teachers, whiteness and (anti) racism in physical education», *Sport, Education and Society* 24(2): 121–133. <https://doi.org/10.1080/13573322.2017.1332583>
- Hammonds, Evelyn M. 2017. «Toward a genealogy of black female sexuality: The problematic of silence». I: Janet Price og Margrit Shildrick (red.): *Feminist theory and the body*. New York: Routledge.
- Hargreaves, Jennifer 1994. *Sporting Females: Critical issues in the history and sociology of women's sport*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203221945>
- Heggie, Vanessa 2010. «Testing sex and gender in sports; reinventing, reimagining and reconstructing histories», *Endeavour* 34(4): 157–163. <https://doi.org/10.1016/j.endeavour.2010.09.005>
- Heggie, Vanessa 2017. «Subjective Sex: science, medicine and sex tests in sport». I: Eric Anderson og Ann Travers (red.): *Transgender athletes in competitive sport*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315304274>
- hooks, bell 1992. *Yearning: Race, gender and cultural politics*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315743110>
- Hylton, Kevin 2008. *Race and Sport: Critical Race Theory*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203893678>
- Hylton, Kevin 2010. «How a turn to critical race theory can contribute to our understanding of 'race', racism and anti-racism in sport», *International Review for the Sociology of Sport* 45(3): 335–354. <https://doi.org/10.1177/1012690210371045>
- Hylton, Kevin 2015. «'Race' talk! Tensions and contradictions in sport and PE», *Physical Education and Sport Pedagogy* 20(5): 503–516. <https://doi.org/10.1080/17408989.2015.1043253>
- International Association of Athletics Federations (IAAF). 2011. «IAAF regulations governing eligibility of females with hyperandrogenism to compete in women's competitions». <https://www.sportsintegrityinitiative.com/wp-content/uploads/2016/02/IAAF-Regulations-Governing-Eligibility-of-Females-with-Hyperandrogenism-to-Compete-in-Women%E2%80%99s-Competition-In-force-as-from-1st-May-2011-6.pdf> (Lastet ned 24.01.2020)
- International Association of Athletics Federations (IAAF). 2019. «Eligibility regulations for the female classification (athletes with differences of sex development)». <https://www.iaaf.org/download/download?filename=fd2923ad-992f-4e43-9a70-78789d390113.pdf&urlslug=IAAF%20Eligibility%20Regulations%20for%20the%20Female%20Classification%20%5BAthletes%20with%20Differences%20of%20Sex%20Development%5D%20in%20force%20as%20from%208%20May%202019> (Lastet ned 24.01.2020)
- Jarlsbo, Øyvind 2009, 18. august. «Steinar Hoens sjokkmelding», VG.
- Kaplan, E. Ann 1997. *Looking for the other: Feminism, film, and the imperial gaze*. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203699614>
- Karkazis, Katrina, mfl. 2012. «Out of bounds? A critique of the new policies on hyperandrogenism in elite female athletes», *The American journal of bioethics* 12(7): 3–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/15265161.2012.680533>

- Karkazis, Katrina og Morgan Carpenter 2018. «Impossible 'choices': the inherent harms of regulating women's testosterone in sport», *Journal of bioethical inquiry* 15(4): 579–587. <https://doi.org/10.1007/s11673-018-9876-3>
- Karkazis, Katrina og Rebecca M. Jordan-Young. «The powers of testosterone: Obscuring race and regional bias in the regulation of women athletes», *Feminist Formations* 30(2): 1–39. <https://doi.org/10.1353/ff.2018.0017>
- King Colin 2004. «Race and cultural identity: Playing the race game inside football», *Leisure Studies* 23(1):19–30. <https://doi.org/10.1080/0261436042000182290>
- Lorde, Audre 1984. *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Trumansburg: The Crossing Press.
- Magubane, Zine 2001. «Which bodies matter? Feminism, poststructuralism, race, and the curious theoretical odyssey of the 'Hottentot Venus'», *Gender & Society* 15(6): 816–834. <https://doi.org/10.2307/j.ctvx8b7xw.8>
- Magubane, Zine 2014. «Spectacles and scholarship: Caster Semenya, intersex studies, and the problem of race in feminist theory», *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 39(3): 761–785. <https://doi.org/10.1086/674301>
- Maguire, Joseph 1991. «Sport, racism and British society: A sociological study of England's elite male Afro/Caribbean soccer and rugby union players». I: Grant Jarvie (red.) *Sport, Racism and Ethnicity*. Routledge: New York. <https://doi.org/10.4324/9780203392812>
- Martínez-Patiño, María José 2005. «Personal account: A woman tried and tested», *The Lancet* 366(1): 38. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)67841-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)67841-5)
- Massao, Prisca Bruno og Kari Fasting 2012. «Race and racism: Experiences of black Norwegian athletes», *International Review for the Sociology of Sport* 45.2: 147–162. <https://doi.org/10.1177/1012690210368233>
- McClintock, Anne 1995. *Imperial leather: race, gender and sexuality in the colonial contest*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203699546>
- McDonald, Mary G. 2005. «Mapping whiteness and sport: An introduction», *Sociology of Sport Journal* 22.3: 245–255. <https://doi.org/10.1123/ssj.22.3.245>
- McDonald, Mary 2012. «Thinking through sport, analyzing whiteness», *Journal of Multicultural Discourse* 7(3): 235–241. <https://doi.org/10.1080/17447143.2012.699530>
- McDonald, Mary 2014. «Mapping intersectionality and whiteness: troubling gender and sexuality in sport studies». I: Jennifer Hargreaves og Eric Anderson (red.): *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality*. Routledge: New York. <https://doi.org/10.4324/9780203121375>
- Munro, Brenna 2010. «Caster Semenya: gods and monsters», *Safundi: The Journal of South African and American Studies* 11(4): 383–396. <https://doi.org/10.1080/17533171.2010.511782>
- Mulvey, Laura 1999. «Visual Pleasure and Narrative Cinema». I: Leo Braudy og Marshall Cohen (red.): *Film Theory and Criticism : Introductory Readings*. New York: Oxford University Press. https://doi.org/10.1007/978-1-349-22098-4_25
- NRK 2019 Friidrett fra Doha, Tv-sending. <https://tv.nrk.no/serie/friidrett/2019/MSPO34000919> (Lastet ned 24.01.2020)
- Pieper, Lindsay 2016. *Sex testing: Gender policing in women's sports*. University of Illinois Press. <https://doi.org/10.5406/illinois/9780252040221.001.0001>
- Ritchie, Robert, John Reynard og Tom Lewis 2008. «Intersex and the Olympic games», *Journal of the Royal Society of Medicine* 101(8): 395–399. <https://doi.org/10.1258%2Fjrm.2008.080086>
- Røed-Johansen, Daniel 2019, 14. mai. «Slik ble OL-vinneren idrettens store dilemma», *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/sport/i/8mOX6A/slik-ble-ol-vinneren-idrettens-store-dilemma> (Lastet ned 24.01.2020)
- Scraton Sheila, Jayne Caudwell og Samantha Holland 2005. «'Bend it like Patel': Centring 'race', ethnicity and gender in feminist analysis of women's football in England», *International Review for the Sociology of Sport* 40(1): 71–88. <https://doi.org/10.1177/1012690205052169>

- Solli, Reidar 2009, 22. august. «Han, hun eller begge deler», *Dagsavisen*.
- Vertinsky, Patricia, og Gwendolyn Captain 1998. «More myth than history: American culture and representations of the Black female's athletic ability», *Journal of Sport History* 25(3): 532–561.
- Wackwitz, Laura A. 2003. «Verifying the Myth: Olympic Sex Testing and the Category 'Woman'», *Women's Studies International Forum* 26(6): 553–560. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2003.09.009>
- Yancy, George 2008. «Colonial Gazing: The Production of the Body as 'Other'», *Western Journal of Black Studies* 32.1.
- Yancy, George 2016. *Black bodies, white gazes: The continuing significance of race in America*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.